24/02/2022

Η εισήγηση του Γέροντα Ελισσαίου στο Συνέδριο για το 1821

/ Αγιορείτικα

Η ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΑΤΗ, ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Ο Γέροντας Ελισσαίος Καθηγούμενος της Ιεράς Μονής Σίμωνος Πέτρας ανέπτυξε το θέμα «Η ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ», στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο συνέδριο του Ινστιτούτου Άγιος Μάξιμος ο Γραικός για το 1821

Πώς αλήθεια συνδέεται το γένος των Ελλήνων με το γένος των χριστιανών; Πως κατέληξαν αυτά τα δύο να αποτελούν το γένος των ορθοδόξων το γνωστό ως ρουμ μιλλετ; Είναι γνωστό πως ο νέος Ισραήλ δηλαδή η Εκκλησία του Χριστού, από την ίδρυσή της την ημέρα της Πεντηκοστής και εντεύθεν, έλαβε και την προσωνυμία το γένος των χριστιανών δηλαδή ο λαός, οι λαοί που έχουν Γενάρχη τους τον Χριστό, όπως μάλιστα χαρακτηριστικά ο Παύλος το οριοθέτησε στο λόγο

του προς τους Αθηναίους «Τού γαρ και γένος εσμέν». Αλλά και η ελληνική μυθολογία δεν στερείται σπερματικού λόγου όσον αφορά στην δημιουργία του κόσμου και στην ενανθρώπιση του Χριστού. Ο έλληνας, το όνομα δηλ. έλληνας, ο άνθρωπος έλληνας είναι ο μυθικός επώνυμος και γενάρχης του ελληνικού έθνους, υιός του παντοκράτορα Δία και της Ήρας γι αυτό και οι απόγονοί του ως διογενείς έγιναν έθνος ευγενές. Από την άλλη μεριά όμως δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι ο Άγιος Μέγας Κωνσταντίνος πού εύλογα αποκαλείται γενάρχης της ρωμιοσύνης, κατάφερε να εντάξει στην ρωμαϊκή ιδεολογία και ζωή τα χριστιανικά δόγματα και να επιφέρει αλλαγή στην ιστορία του κόσμου. Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία υπηρέτησε την οικονομία του Θεού, ενοποίησε την οικουμένη θεσμικώς και πολιτικώς, δέχθηκε την καθιέρωση της λατινικής και ελληνικής γλώσσης κι έτσι έγινε η αγκαλιά που χώρεσε την δεσποτεία της Θεότητος. Ο Κύριος μπήκε τρόπον τινά στα σπλάχνα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Γίνεται λοιπόν η αναφορά αυτή που αρχικά δεν φαίνεται στην αρχή τόσο σχετική με το θέμα, αλλά γίνεται η αναφορά στα ονόματα αυτά, η εξέταση των οποίων ονομάτων όπως ξέρουμε είναι αρχή σοφίας, για να συμπεράνουμε ότι με διάφορες εναλλαγές και ενίοτε έντονες αντιθέσεις μέσα στους αιώνες, και κάτω από ιστορικές ανακατατάξεις, οι έλληνες κατά το γένος υπήκοοι τότε του βυζαντινού κράτους, διατηρούσαν παράλληλα το παλαιό εθνικό τους όνομα σε μία επιτρεπτή γενίκευση ανεξάρτητα κάθε φορά αναλόγως ποιος ήταν ο κυρίαρχος, ποιο όνομα επικρατούσε έλληνας, ρωμιός, ελλαδικός, γραικός, ελληνισμός και ελληνιστικός. Στο τέλος το γένος των ελλήνων ταυτίστηκε με το γένος των χριστιανών και ειδικότερα με το γένος των ορθοδόξων που συμπεριελάμβανε και μη έλληνες ώστε ο ελέω Θεού αυτοκράτωρ των ρωμαίων Κωνσταντίνος Παλαιολόγος, ο τελευταίος δηλαδή αυτοκράτωρ του Βυζαντίου στην ομιλία του προ της αλώσεως αποκαλεί την Κωνσταντινούπολη «ελπίδαν και χαράν πάντων των Ελλήνων».

Αυτό συνεχίστηκε ιδιαίτερα στην οθωμανική κατάκτηση κατά την οποίαν ο Κωνσταντινουπόλεως έγινε ο πατριάρχης του γένους κατά Θείαν Πρόνοιαν. Η οποία Θεία Πρόνοια στην καθαρότητα της ζωής του λαού ή και μεμονωμένων αξίων ανθρώπων απαντά με ανάδειξη αξίων ηγετών. Όπως έλεγαν παροιμιωδώς ο λαός συνεργεί στο θέλημα του Θεού για να στηθεί ρωμέικο. Στην εποχή αυτή τέτοιοι άνθρωποι ήταν οι διδάσκαλοι του γένους με κορυφαίο τον ‘Αγιο Κοσμά τον Αιτωλό και τους Κολλυβάδες που γέννησαν ανθρώπους σαν τον Κολοκοτρώνη, τον Μακρυγιάννη, τον Καποδίστρια, τους Υψηλάντηδες και άλλους. Χωρίς ιστορική ακρίβεια και χρονολογίες που δεν είμαι ειδικός, η αλυσίδα του γένους θα λέγαμε ξεκινά όταν η αρχαιοελληνική κληρονομιά ενσωματώθηκε και εμπλούτισε την ρωμιοσύνη η οποία ενισχυμένη γεωγραφικά, πνευματικά και πολιτισμικά, εδραίωσε την νέα πίστη του Χριστού και επέφερε κατά το δυνατόν, την ειρήνη με αναφορά τώρα όχι την «pax romana» δηλαδή την ειρήνη της εξουσίας, αλλά την επί γης ειρήνη που είναι ο Χριστός η Ειρήνη ημών και δημιούργησε έτσι τις προϋποθέσεις

μιας πολιτισμικής ενότητος.

Η πολιτισμική αυτή ενότητα όπως το επισημαίνει ο μεγάλος Philip Sherrard στο βιβλίο «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΔΥΣΗ» ορίζεται πρωτίστως και κυρίως από κοινό διανοητικό πλαίσιο, κοινή θρησκευτική και ηθική στάση, μετοχή στην ίδια κλίμακα αξιών και συγκεκριμένο κοινό τρόπο θέασης του σύμπαντος, της φύσεως, του ανθρώπου και της ανθρωπίνης ζωής και των μεταξύ αυτών σχέσεων. Το κοινό πλαίσιο αξιών και ιδεών χτίζει το οικοδόμημα της παραδόσεως, δημιουργεί την παράδοση όπως λέμε, εν προκειμένω την χριστιανική παράδοση η οποία αντανακλάται στην κοινωνική, πολιτική, γλωσσική και νομική δομή του πολιτισμού της αυτοκρατορίας και διαποτίζει και ενώνει την κοινωνική και πνευματική ζωή κάθε ανθρώπου. Αυτό νομίζω, χωρίς αξιώσεις αυθεντικότητος, είναι το ρωμέικο κι ας κρατήσουμε σαν πρώτο στοιχείο αυτό, είναι αυτό που λέμε ρωμιοσύνη.

Συνεχίζοντας την αλυσίδα του γένους, στο επίκεντρο της αστάθειας των ανθρωπίνων πραγμάτων και στην εναλλαγή της πορείας της ιστορίας, η ρωμιοσύνη σαν όνομα υποχωρεί και αντικαθίσταται από το όνομα «μεσαιωνικός ελληνισμός» κι όταν έπαψε ο Πατριάρχης να είναι ο πατήρ του γένους του ρουμ μιλλέτ, που ήταν ορθόδοξοι όλοι των πέριξ λαών ελλήνων και μη, τότε κατέληξε στο όνομα Νέος Ελληνισμός ο οποίος αποτελεί δημιουργική σύνθεση του ρωμέικου και της πεφωτισμένης δεσποτείας ή καλύτερα των φώτων και πιο απλά οι ρωμιοί του λαού ή έλληνες του Κοραή και των διαφωτιστών. Την σύνθεση αυτή την υπηρέτησαν με σύμμετρο τρόπο, κι όχι μονόπλευρο, οι λεγόμενοι ανανεωτές της πατρικής σκέψεως μεταξύ των οποίων οι εξέχοντες Κωνσταντίνος Οικονόμος εξ Οικονόμων, ο Ευγένιος Βούλγαρης, ο Άγιος Νικόδημος, κάποιοι άλλοι λόγιοι Κολλυβάδες, ο Άγιος Αθανάσιος ο πάριος ο οποίος σημειώνει χαρακτηριστικά… «κάθε σοφίαν ή γνώσιν η οποία είναι συνδυασμένη με την ευσέβειαν την θεωρούμε μέγα απόκτημα και από όλα τα αγαθά, το κάλλιστον και υπέρτατον αλλ’ όμως χωρίς ευσέβειαν όχι μόνο δεν την θαυμάζουμε αλλ’ απεναντίας την θεωρούμε μισητήν και απόβλητον». Είναι από ανέκδοτα έργα του Αγίου Αθανασίου του παρίου το τμήμα αυτό. Οι άνδρες αυτοί αγωνίστηκαν για ένα ελληνότροπο διαφωτισμό, ο Ευγένιος Βούλγαρης έλεγε χαρακτηριστικά…. «Ο διαφωτισμός είναι ένα προκλητικό πεδίο γνώσεως αλλά ποτέ μια αποδεκτή κοσμοθεωρία». Η θεωρία του δείχνει την πατερική του συνείδηση και την ενσυνείδητη προσπάθειά του να σωθεί η πνευματική συνέχεια του γένους. Πάντως η πάλη για την ισορροπία αυτής της συνθέσεως συνεχίζεται μέχρι σήμερα στην Ελλάδα. Ας κρατήσουμε κι αυτό το δεύτερο στοιχείο.

Επιπλέον στο Παρίσι ο κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας στην ερώτηση των ιθυνόντων «τί πρέπει να εννοήσουμε λέγοντες Ελλάδα σήμερον;» απάντησε…. Το ελληνικό έθνος σύγκειται εκ των ανθρώπων οίτινες από της αλώσεως της

Κωνσταντινουπόλεως δεν έπαυσαν να ομολογούνται εις την ορθόδοξον πίστιν και την γλώσσαν των πατέρων αυτών λαλούντες και διέμεινον υπό την πνευματικήν ή κοσμικήν δικαιοδοσίαν της εκκλησίας των όπου και ποτέ της Τουρκίας και αν κατοικώσιν. Αυτό επίσης είναι η αληθινή εικόνα, το αυθεντικό φρόνημα του δικού μας γένους. Έτσι λοιπόν τελειώνουμε το πρώτο τμήμα με την έννοια να οριοθετήσουμε την έννοια του γένους και πάμε στο δεύτερο τμήμα που έχει σχέση με το Άγιον Όρος όπως είναι και το θέμα μας.

Αν λοιπόν τα παραπάνω ισχύουν, άραγε επαληθεύεται στην ιστορία και στην πράξη του Αγίου Όρους ότι δηλαδή η πνευματική και πολιτιστική παράδοσή του εκφράζει την συνέχεια του γένους; Ένα απλό βλέμμα στην πνευματική ζωή και την παράδοση του Αγίου Όρους μπορεί να απαντήσει ΝΑΙ χωρίς δισταγμούς σε αυτό το ερώτημα. Πρώτα από όλα, το Άγιον Όρος ζει ήσυχα και συνεχίζει να ζωντανεύει την ακοίμητη συνείδηση του γένους όπως το αναλύσαμε. Σε αυτό, κι αν το όραμα της επαναστάσεως του 1821 έληξε πρακτικά με την μικρασιατική καταστροφή του 1922 και με αυτήν και η μεγάλη ιδέα, είναι αποθησαυρισμένοι και αναζωπυρώνονται ως βιώματα, ως προσευχές και ελπίδες, όλοι οι πόθοι και οι καημοί του γένους κι αναπτερώνουν την καρδιά για μια πιο δυναμική πορεία στο μέλλον. Λέει σε μια ομιλία του ο Γέροντας Αιμιλιανός ότι.... «η Αγία Σοφία περιέχει όλους τους καημούς των ανθρωπίνων καρδιών, όλα τα όνειρά τους, όλο το μεγαλείο του ουρανού και του συγκεκριμένου τόπου». Ρωτάει όμως.... « πού είναι τώρα όλα αυτά; Η Αγία Σοφία και οι ναοί και τα μοναστήρια της Μικράς Ασίας πού είναι; Χάθηκαν...» Νομίζετε επειδή όλα είναι ερείπια λείπουν οι Άγιοι από κει; Όχι βέβαια! Όλοι μας βέβαια καταλαβαίνουμε ότι εδώ δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι μόνιμο στη γη, η εκκλησία όμως νικά και δεν πρόκειται τίποτε να απωλέσει. Η εκκλησία είναι επαγγελία, υπόσχεσις η οποία μας δίδεται αλλά ταυτόχρονα είναι και μια σκηνή που σήμερα είναι εδώ, αύριο αλλού. Δεν χάνεται αλλά μεταφέρεται σαν κιβωτός. Έτσι είναι και το Άγιον Όρος σκηνή, σκηνή του μαρτυρίου που μεταφέρει τους θησαυρούς της πίστεως και ταυτόχρονα κιβωτός του γένους που φυλάσσει τα αιτήματα, τις συνήθειες, τις παραδόσεις του γένους γι αυτό μένει κιβωτός υπό την προστασία και σκέπη του Πατριάρχη του γένους του οποίου ο τίτλος περικλείει πνευματικά την οικουμένη και αποτελεί τον αυθέντη και δεσπότη ημών δηλαδή με την έννοια όχι της εξουσίας αλλά αποτελεί τον πατέρα και διάκονο του γένους.

Επιτελώντας λοιπόν το Άγιον Όρος αυτήν την αποστολή διαμέσου των αιώνων έγινε ένας ιδιαίτερος τόπος, όρος άγιον μοναδικό στον κόσμο, μία έκφραση και συνέχεια του γένους. Έτσι πάνω στο σώμα του χαράχτηκαν τα εξής ευδιάκριτα χαρακτηριστικά που αποτελούν την πνευματική και πολιτιστική παράδοση και πιστοποιούν την έκφραση και συνέχεια του γένους.

Πρώτον το 'Αγιον Όρος καταρχήν είναι μια λατρευτική κοινότης με προσανατολισμό την αιωνιότητα. Οι μοναχοί ελεύθεροι από κοσμικές μέριμνες και γραφειοκρατικές διαδικασίες προσπαθούν να εκπληρώσουν μέχρι σήμερα την αποστολή τους, δηλαδή αυτήν της αδιάλλειπτης δοξολογίας του Θεού και τις μεσιτείες υπέρ ειρήνης του κόσμου. Είναι αξιοσημείωτο ότι μέσα στην λατρεία και στην καθημερινή ζωή των μοναστηριών εφαρμόζονται τυπικά οι συνήθειες του πατριαρχείου και του βυζαντινού παλατιού στο ναό, στην τράπεζα, στην γλώσσα ή στα διακονήματα. Ιδιαίτερα μέσα στις πνευματικές ζυμώσεις του 14ου αιώνος και τον ενστερνισμό της θεολογίας του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά ως κεντρικού πυλώνος της ορθοδόξου εκκλησίας και του ησυχασμού και της νοεράς προσευχής και ασκήσεως ως τρόπο μετοχής στο άκτιστο φως της Θείας Χάριτος, το Άγιον Όρος πρωταγωνιστεί σε αυτούς τους αγώνες με επιφανείς εκπροσώπους του. Οι ησυχαστές γνώριζαν ότι η γνώση του ακτίστου Θεού δεν μπορεί να συγκριθεί με την γνώση του κτιστού κόσμου. Όργανο της πρώτης δηλαδή της θέας του ακτίστου είναι η καθαρή από τα πάθη καρδιά ενώ της δευτέρας δηλαδή της γνώσεως του κτιστού κόσμου είναι η λογική.

Η ησυχαστική παράδοση του Αγίου Όρους με αποδοχή από όλο τον τότε ορθόδοξο κόσμο, αποτελεί την πεμπτουσία της ορθοδόξου ζωής και θεμέλιο της αναγέννησης του ανθρώπινου γένους στα μετέπειτα χρόνια καθώς και το αντίπαλο διακριτό δέος στην δυτική χριστιανοσύνη. Δεν θα υπερβάλουμε αν πούμε ότι ο Θεός χωρίς τον ησυχασμό θα είχε αναχωρήσει από τον κόσμο περιορισμένος στην απρόσιτη υπερβατικότητά του. Διότι όπως λέει ο πατήρ Ζαχαρίας και τον ονομάζει στο νέο του βιβλίο «ΗΣΥΧΑΣΜΟΣ-Η ΔΡΟΣΟΒΟΛΟΣ ΚΑΝΝΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ» δηλαδή αυτός ο ησυχασμός, δηλαδή η μονολόγιστη ευχή του ΚΥΡΙΕ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΕ ΕΛΕΗΣΟΝ ΜΕ συνιστά το μέσο επικοινωνίας με τον Θεό, είναι ο τρόπος του αδιαλλείπτως έχεσθε της συνεργείας του Θεού, είναι ο τρόπος να έχεις την Χάρη του Θεού μαζί σου. Αυτό είναι λοιπόν το πρώτο χαρακτηριστικό.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι η ζωή των μοναχών είναι έτσι οργανωμένη ώστε να συνδυάζει τις ποικίλες μορφές της ζωής σε ένα πλαίσιο σχετικής ελευθερίας. Οι μοναχοί του όρους μέχρι σήμερα προέρχονται από διάφορες εθνικότητες κι έτσι ο Άθως διατηρεί το χαρακτήρα του ορθοδόξου μοναχικού κέντρου, μία εικόνα δηλαδή μία εικόνα έμπρακτη θα λέγαμε, μία εικόνα ανάγλυφη της συνέχειας του γένους των ορθοδόξων. Όλοι οι ορθόδοξοι ζουν τροπον τινα

μαζί. Όπως είναι γνωστό η βυζαντινή κοινοπολιτεία κατεχόταν από οικουμενικό πνεύμα. Το Όρος μικρογραφία ως ένα σημείο του Βυζαντίου παρέλαβε αυτήν την παρακαταθήκη και μπορούμε να πούμε την διατηρεί μέχρι σήμερα. Κατέστη εστία ακτινοβολίας και μεταλαμπαδεύσεως των πολιτιστικών παραδόσεων του βυζαντίου προς τις χώρες του βορρά. Ήταν σχολή το Άγιον Όρος στην οποίαν πέραν από την επίδοση εις την πνευματική ασκηση εκπαιδεύονταν μεταφραστές και αντιγραφείς των προϊόντων του ελληνικού χριστιανικού πνεύματος στην σλαβονική, παλαιοσερβική, μεσοβουλγαρική, ιβηρική και άλλες γλώσσες διαφωτιστές και ηγέτες της ορθοδοξίας στις χώρες αυτές. Κατά την εποχή που το Βυζάντιο ψυχορραγούσε, οι αθωνίτες μετέφεραν στις χώρες του βορρά μαζί με τον ησυχασμό γενικότερα όλες τις μορφές της βυζαντινής παραδόσεως όπως υποστηρίζουν πολλοί ιστορικοί μεταξύ των οποίων ο μεγάλος ιστορικός κι ο οποίος είπε πολλά για αυτό το θέμα αλλά τα παραλείπω χάριν χρόνου.

Ιδιαίτερα στην εποχή της τουρκοκρατίας το Άγιον Όρος προσέφερε πέρα από τον αγιασμό με τα τίμια λείψανα ή τις εικόνες με τους αγιασμούς κλπ όπου δηλαδή Έλληνες και ορθόδοξοι, προσέφερε παρηγοριά στους υποδούλους και ενδυνάμωση στους ελευθέρους. Κι επειδή ήταν δύσκολο να προσεγγίσει ο λαός τον Άθωνα, φτωχός λαός, επισκεπτόταν ο Άθωνας τον λαό. Τους ενέπνευσε να αποκτήσουν συνείδηση της ορθοδόξου ταυτότητος των ως το ξέρουν αλλά και συνείδηση της εθνικής υποστάσεώς των. Το εθνικό φρόνημα αφυπνίστηκε από αγιορείτες εις όλους τους ορθοδόξους του βορρά από ομοεθνείς τους και από Έλληνες. Συνέπασχε μαζί τους σε όλα τα γεγονότα νίκες και καταστροφές που είχαν αντίκτυπο και σοβαρές και θλιβερές συνέπειες στο ίδιο το Άγιον Όρος.

Επιγραμματικά να υπενθυμίσουμε εδώ ότι στην εποχή αυτή το Άγιον Όρος πρωταγωνιστεί στο ρεύμα που οικοδομεί την ιδέα της ελληνικής ταυτότητος πάνω στον άξονα της παιδείας. Συγκεκριμένα το 1749 όπως είναι γνωστό, ιδρύεται η Αθωνιάς Ακαδημία σε εγκαταστάσεις της Μονής Βατοπεδίου της χορηγού άλλωστε της μεγάλου του γένους σχολής εις την Πόλιν η οποία Αθωνιάς διαδραμάτισε καίριο ρόλο στην διάσωση και την διάδοση της ελληνικής παιδείας και στην ανάδειξη σπουδαίων πνευματικών ανδρών των γνωστών και πανσόφων ορθοδόξων διδασκάλων του γένους. Με την ευκαιρία αυτήν μην παραλείψουμε να αναφέρουμε ότι το Άγιον Όρος μέσα στον 20ο αιώνα έως σήμερα απετέλεσε το βασικό ορόσημο για την γενιά του ’30 και την αναζήτηση εκ μέρους της, της ελληνικότητος. Ζωγράφοι όπως ο Κόντογλου και λογοτέχνης βέβαια κι ο Παπαλουκάς θα μαθητεύσουν και θα εμπνευστούν από την βυζαντινή και μεταβυζαντινή παράδοση την οποία διέσωσε ακέραια η μοναστική κοινότητα και θα ανασυστήσουν την νεοελληνική ζωγραφική πάνω σε αυτήν την μακρά συνέχεια. Αντιστοίχως και οι λογοτέχνες αυτής της γενιάς θα ζητήσουν την ερμηνεία της ελληνικότητος στο περιβόλι της Παναγίας. Είναι χαρακτηριστικός ο στίχος του Ελύτη από το ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ .... «Μνήμη του λαού μου σε λένε Πίνδο και σε λένε

Άθω». Η Πίνδος ήταν το σύμβολο του έπους. Ο Άθως από την άλλη είναι η έτερη κορυφή, η πνευματική κιβωτός της οποίας κληρονόμος είναι ο Ελύτης ο οποίος εμπνέεται από τον Ρωμανό τον μελωδό και την λειτουργική παράδοση. Αυτό είναι όπως είπαμε το δεύτερο χαρακτηριστικό και πάμε στο τρίτο.

Το Άγιον Όρος παραμένει το μόνο διασωθέν πνευματικό κέντρο της βυζαντινής εποχής και μία ζωντανή μαρτυρία του δυναμισμού του ορθοδόξου πολιτισμού. Αναμφισβήτητα ήταν και είναι ένα από τα σημαντικότερα εργαστήρια καλλιέργειας του πολιτισμού όλων των χριστιανικών λαών της ευρύτερης περιοχής και αποτελεί μέχρι σήμερα τον θεματοφύλακα των πνευματικών παραδόσεων της ορθοδοξίας. Ο πολιτισμός αυτός πηγάζει και απορρέει αστείρευτα από την μοναχική ζωή και διαποτίζει όλες τις εκφάνσεις της, δηλαδή ο τρόπος ζωής γέννησε ασκητικά κατορθώματα, προσευχή, τρόπους ζωής, θαύματα κι ανέπτυξε θαυμάσια αρχιτεκτονήματα και απαράμιλλα έργα τέχνης κάθε μορφής. Το μοναδικό αυτό απόθεμα ένυλο και άυλο αποτελεί στο σύνολό του τους απαράμιλλης αξίας και ομορφιάς κειμηλιακούς θησαυρούς του Αγίου Όρους. Παράλληλα όλες οι άλλες μορφές εκκλησιαστικής τέχνης όπως η υμνογραφία, η βυζαντινή ψαλμωδία, η μελέτη, η συγγραφή, η πνευματική προσφορά και οι εκδόσεις υπηρετούν πρωτίστως την τέχνη του «θείως ζην» η οποία αποτελεί την μη απτή άυλη κληρονομιά μας.

Το τέταρτο στοιχείο είναι ότι η μοναστική πολιτεία είναι και μία ζωντανή κοινότητα διέπεται δηλαδή από τις αρχές της κοινοβιακής όπως λέμε ζωής, της κοινοτικής ζωής και της αδελφικής κοινωνίας των πρώτων χριστιανών και αποτελεί παράδειγμα συνυπάρξεως των ανθρώπων με διαφορετική προέλευση με καταλυτικό σύνδεσμο την κοινή πίστη κι η κοινή πίστη φέρνει όπως ξέρουμε εμπιστοσύνη. Αυτό δεν έγινε εφάπαξ αλλά διαμορφώθηκε σιγά σιγά μέσα στους αιώνες ώστε οι μοναχοί να έχουν την αίσθηση ότι αποτελούν μία κοινωνία. Αυτή η κοινοτική ζωή διέσωσε την κοινωνική και πνευματική ζωή του υπόδουλου γένους σε δύσκολους καιρούς.

Το κοινό όμως αυτής της κοινοτικής ζωής και προσωπικής σχέσεως μεταξύ των μοναχών είναι η χαρά. Πηγή αυτής της χαράς είναι ο κόπος, η θυσία για τους άλλους, η καρποφορία της προσευχής, η αίσθηση της παρουσίας του Θεού. Χωρίς καθημερινή χαρά έλεγε ο Γέροντας Αιμιλιανός δεν μπορεί να ζήσει ο αγιορείτης μοναχός. Άλλωστε αυτό επεδίωκαν και οι γιορτές και οι πανηγύρεις του γένους. Όμως αυτή η κοινωνική και κοινοτική σχέση δεν μένει μόνο στους μοναχούς αλλά επεκτείνεται και στους επισκέπτες του κόσμου οι οποίοι μετά από λίγες ώρες προσαρμογής συμμετέχουν στη ζωή των μοναχών, στις κοινές ακολουθίες, στην τράπεζα, στις συζητήσεις, στα διακονήματα. Και πάμε στο πέμπτο στοιχείο μετά την κοινοτική και κοινοβιακή ζωή….

Το Άγιον Όρος είναι επίσης τόπος παραγωγής θα λέγαμε όχι μόνο πολιτισμού, τέχνης και παραδοσιακών προϊόντων αλλά εργαστήριο παραγωγής προτύπων, δηλαδή ένας τέτοιος μοναδικός τόπος. Πρότυπο ζωής ο Άγιος, ο κατά χάριν θεάνθρωπος και μοναδικός προορισμός του ανθρώπου τώρα και στο μέλλον είναι ο Άγιος. Αυτό συνιστά το ορθόδοξο ήθος και σε αυτό θεμελιώνεται η εμπειρία του γένους. Το ίδιο το Άγιον Όρος το ίδρυσε από την αρχή και διατηρείται μέχρι σήμερα. Στον ουρανό του Αγίου Όρους σελαγίζουν παλαιοί και νέοι Άγιοι οι οποίοι γίνονται πρότυπα, άξονες γύρω από τους οποίους κινείται η τροχιά νέων αναζητητών της αληθινής ζωής, γίνονται οι Άγιοι αυτοί χειραγωγοί ψυχών, κεραμοπλάστες προσωπικοτήτων. Απορούν οι άνθρωποι γιατί φεύγουν μερικοί και πάνε στο Άγιον Όρος, ακριβώς διατί συνήντησαν ένα μοναχό που η ζωή του είναι εξωγήινη, εξωκόσμια θα λέγαμε. Ακόμη τα πρότυπα αυτά γίνονται γέφυρες που ενώνουν ακόμα περισσότερο την Αθωνική πολιτεία με την ανθρώπινη κοινωνία και η μία συναντά την άλλη και αλληλοκατανοούνται. Τέτοια πρότυπα γνωρίσαμε όταν πήγαμε κι εμείς στο Άγιον Όρος οι οποίοι μόλις προχθές εντάχθηκαν στο αγιολόγιο της Εκκλησίας.

Τον ασκητικό Ιωσήφ τον Ησυχαστή, τον μεγάλο νηπτικό, θαυματουργό και παγκόσμιο Άγιο Παΐσιο που αυτές τις μέρες προβάλλεται η ζωή του και έχει τέτοια απήχηση. Τον αγγελόμορφο Άγιο Σοφρώνιο, το ουράνιο πρόσωπο του Οσίου Εφραίμ του Κατουνακιώτη, τον σοφότατο Γέροντα Δανιήλ τον Κατουνακιώτη και τους νεοτέρους Ιωσήφ τον Βατοπεδινό, τον φωτισμένο πατέρα Γεώργιο Καψάνη, τον χαροποιό μάρτυρα της δόξης του Θεού Γέροντα Αιμιλιανό και άλλους που είναι εν ζωή και δεν τους αναφέρουμε εδώ τώρα. Οι Άγιοι αυτοί όχι μόνο είναι ηθικά και τίμια πρότυπα, αλλά μας εναγκαλίζονται με την προσευχή τους, δίνουν πνοή στη νεκρωμένη μας ύπαρξη, μας γεμίζουν με την ελπίδα και την αγάπη τους. Κι όπως είναι γνωστόν, η αγάπη πάντα νικά την λύπη του κόσμου. Η γενιά μας, η γενιά του 1970, αξιωθήκαμε να ζήσουμε μια ανανέωση του μοναχισμού στο Άγιον Όρος η οποία είχε ως αποτέλεσμα την επανασύνδεση μεγάλου τμήματος του ελληνισμού με την πνευματική παρακαταθήκη του ορθοδόξου μοναχισμού που στάθηκε οδηγός

στην εποχή της ραγδαίας εκκοσμικεύσεως και του σχετικισμού. Το Άγιο Όρος γίνεται για μια ακόμη φορά καταφυγή και λιμάνι για την ίδια την υπόσταση και την πορεία του γένους ως πνευματικής οντότητας. Σε αυτήν την προοπτική εντάσσεται η διακονία των αγιορειτών στον κόσμο με εξομολόγηση, με ομιλίες, με εκθέσεις ή εκδηλώσεις, με σύγχρονη διάχυση του μοναχικού πνεύματος της αθωνικής πολιτείας και όχι για άμετρη προβολή όπως θέλουν να κατηγορούν κάποιοι.

Και τελειώνοντας θα ήθελα να κλείσω με την επισήμανση ότι το Άγιον Όρος είναι και ανθρώπινη κοινωνία με τις ατέλειες της ανθρωπίνης φύσεως, τις αδυναμίες, τα λάθη και τις παραλείψεις. Γνωρίζουν οι μοναχοί τον αόρατο πόλεμο εκ πείρας, την ταλαιπωρία του ανθρώπου την γνωρίζουν, την δύναμη της αμαρτίας επίσης, τους πειρασμούς της αδιαφορίας ή και της απιστίας. Όμως το Άγιον Όρος δεν σταματά στα ανθρώπινα, ανοίγει δρόμο, ταξιδεύει προς την αιωνιότητα, είναι μια κιβωτός που ταξιδεύει και ανάγει τον νου και την καρδιά προς τον Θεόν. Επιμένει με μια αυθεντική εμπειρική παράδοση που η μαρτυρία της φτάνει μέχρι το ζωντανό πρόσωπο του Χριστού, έχει και δίνει την ζωή και η ζωή είναι ο ίδιος ο Θεός. Διατηρεί τον τρόπο, παρά τις ανθρώπινες αδυναμίες, πώς ο άνθρωπος γίνεται Θεός και ο Θεός είναι φως που φωτίζει κάθε άνθρωπο που έρχεται στον κόσμο όπως με τρόπο απλό και ελπιδοφόρο μας το δείχνει εύγλωττα ο Γέροντας Αιμιλιανός

Λέει λοιπόν... το φως του θεού είναι η αναπνοή μας. Πιάσε την αναπνοή σου, πιάνεις εκεί τον θεόν.

Όμως το Άγιον Όρος πέρα από μια κιβωτό που φυλάει τις αυθεντικές παραδόσεις, είναι το κυριότερο ένας κοινός πνευματικός θησαυρός ως προς τα βιώματα και το πνεύμα του οποίου έχουν όλοι το δικαίωμα να συμμετέχουν απανταχού της οικουμένης. Το πλοίο του Αγίου Όρους συμπλέει με την Εκκλησία, την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία και με τον λαό της τον νύν και τον εν δυνάμει, δηλαδή με το γένος και όλοι μαζί ως πολιτεία χριστιανών όπως λέει ο Γέροντας μας Αιμιλιανός με τον σπόρο της πίστεως, τον αγώνα των μελών της και προπαντός με την Χάρη του Θεού συμβάλλουμε στην μεταμόρφωση των θεσμών, στην μεταμόρφωση της ζωής, στην μεταμόρφωση των ίδιων των ανθρώπων, στην μεταμόρφωση της πολιτείας και όλου του κόσμου. Έτσι η Εκκλησία γίνεται μία μήτρα όχι μόνο του κόσμου τούτου αλλά και μήτρα της αιωνιότητος και ετοιμάζει τον κόσμο για αυτήν. Όλα και όλοι πεθαίνουν, η Εκκλησία όμως τα αφθαρτίζει όλα. Το Άγιον Όρος συμμετέχει στην πορεία αυτή εν μέσω νηνεμίας ή κακοκαιρίας, πορεύεται προς ανατολάς αλλά το δυτικό του παράθυρο είναι ανοικτό προς τον κόσμο δείχνοντας την πορεία και καλώντας όλους στον κοινό στόχο. Στηρίζεται στην παράδοση δεν ξεχνά όμως να κάνει τις αναγκαίες προσλήψεις όταν χρειάζεται ανανέωση. Οι αξίες του τελικώς τρέφονται από το φως του μέλλοντος, από το

φως των εσχάτων.

Φωτογραφία Αρχείου: Ραφαήλ Γεωργιάδης / Πρακτορείο «ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ» - ope.gr